

ВАЛЕНТИНА ЖУРАВЛЬОВА
ИСТИНАТА ЗА СЕДЕФЕНИТЕ
МЪЛНИИ

Част 0 от „Кира Сафрай“

Превод от руски: А. Христова, 1985

chitanka.info

1. ЛЕНА ГУРОВА

— Трябва да отидете при физиците — каза Кира Владимировна Сафрай. — Аз не съм специалист по седефените мълнии.

Тя нетърпеливо поглеждаше часовника си. Но аз нямам намерение да се предавам. Цели два месеца чаках тази среща. Да вземеш интервю от К. В. Сафрай се оказа адски трудна работа... През тези месеци изслушах маса легенди на тема „К. В. Сафрай — суперзвездата на психологията“. Как постъпила в МГУ^[1], как още като студентка станала завеждащ лаборатория, как академик К. й предлагал длъжността главен психолог в Института по физически проблеми и т.н., и т.п. Не зная кое беше истина в тези легенди. Сега пред мен седеше млада жена, пет-шест години по-голяма от мен, не повече. Уверена в себе си, това се чувствуваше веднага, много уверена и красива. С черни коси и светли очи. Със свеж загар по лицето — и то през февруари! Всичко беше на равнището на най-добрите телевизионно-говорителски стандарти, дори коженият костюм. Аз обаче си я представях съвсем по друг начин. Та нали в думата „психолог“ има нещо тайнствено. А тази телевизионна звезда съвсем не приличаше на психолога К. В. Сафрай, за която разправяха (или съчиняваха?) легенди.

— С физиката горе-долу е ясно — казах аз. — Тук мога по-лесно да се оправя. Аз самата съм физик по образование. Завърших МГУ преди една година.

К. В. премести погледа си от часовника върху мен.

— Физик? А защо отидохте да работите в редакция?

— Кандидатствувах за едно място, но не ме назначиха... На други самата не поисках да отида. Засега работя в списанието, така се случи.

Не й казах главното: кандидатствувах точно за лабораторията на д-р п.н. Сафрай. С мен разговаря заместникът й, един брадат чичко, който набързо ми обясни, че им е нужен не начинаещ физик-теоретик, а напротив, опитен физик-експериментатор. Гледаше ме, сякаш бях

дошла от някоя детска градина. Объркано му намекнах за мълниите, но той просто не забеляза това.

— Кира Владимировна — продължих аз, — трябва да напиша статия за психологическия аспект на този проблем. И на други подобни проблеми. Имам пред вид неидентифицираните летящи обекти, телепатията, „Бермудския триъгълник“, снежния човек...

— Добре — въздъхна К. В. — Но аз нищо положително не знам за седефените мълнии. Разкажете ми по същество за тях, обяснете ми какво по-точно ви интересува. Ще ви стигнат ли петнадесет минути?

Ето, помислих си, спечелих първата пешка! К. В. ме слуша, това вече е нещо. И четири минути ще ми стигнат, репетираха съм тази част, всяка дума ми е премерена.

И така, главните факти. Преди осем години в английското списание „Нейчър“ се появи статията на Антони Сени за кълбовидните мълнии изобщо, но в края ѝ се разказваше за необичайното поведение на кълбовидните мълнии със седефен цвят. Сякаш човек ги привличал, те се въртели около него като вързани, без да му причинят никога вреда. След три години беше публикуван отчета на Международния научен център във Виена. С помощта на ЕИМ бяха успели да съберат и анализират повече от седемнадесет хиляди показания на очевидци, срещнали се с кълбовидни мълнии. Четиристотин и двадесет души от тях били виждали седефени мълнии. Почти всички очевидци посочвали странното поведение на тези мълнии. Широката публика обаче не реагира нито на отчета, нито на статията на Сени. След още три години излиза книгата на унгарския журналист Имре Алмаши „Седефеното кълбо на безсмъртието“. Използувайки виенския отчет, Алмаши нанася върху карта местата на срещите със седефени мълнии. Оказва се, че те стават само в четири области (планински местности в умерения пояс, по-конкретно в Кавказ). По-нататък Алмаши, базирайки се на официалната статистика на ЮНЕСКО, посочва, че определените области съвпадат точно с четирите достоверно установени области на дълголетие. До идеята за биологичното действие на седефените мълнии оставала една крачка и Алмаши я направил. При него статистиката била следната: от 420 души, срещнали седефени мълнии, 196 били по-възрастни от осемдесет години, 102 — по-възрастни от деветдесет и 74 били по над сто години. В деветнадесет от случаите се споменавало, че срещата

довела до излекуването от тежки болести. Алмаши не се ограничил само с виенския отчет. Той посетил три от областите и изяснил, че биологичното действие е типично почти за всички срещи. Това той успял да потвърди и документално в повечето от случаите... И тогава започва бумът! Дискусии, лавина от нови сведения, повторни разпитвания, експерименти за получаване на кълбовидни мълнии, експедиции — официални и самодейни...

Точно четири минути! Още една спечелена пешка, сега може да се поотпусна и да се огледам. Двете стени са запълнени с книги, на третата има огромни цветни снимки — море, бряг и море, отново море... Часовник над вратата, часовник на библиотеката, часовник върху бюрото — тук не можеш да се заседаваш. Същият стил, както в цялата лаборатория. Тук явно живееха в азартен, ускорен ритъм. А може би просто не си губеха времето и поради това ритъмът изглеждаше ускорен. Жалко, че не ме взеха тогава в лабораторията!

— Ясно — кимна К. В. — Искате психологичен коментар, така ли? Моля. На всяка епоха са нужни митове, легенди и приказки. Кой в наше време ще повярва сериозно в „летящия холандец“? На смяна на старите митове идват нови — с научна окраска. Бих ги разделила на две групи Първата: масовите. Тези митове са достъпни на всеки, но те нямат научен потенциал, в тях просто вярват или не вярват. Летящи чинии, телепатия, „Бермудски триъгълник“. Втората група... Да ги наречем митове за младши научни сътрудници. Възниква например хипотезата, че Тунгуският взрив е катастрофа на чуждопланетен космически кораб. И към тайгата тръгват самодейни експедиции — студенти, млади учени... Чудовището от езерото Лох Нес... и разбира се, седефените мълнии.

Идваше ми тихичко да се измъкна. Такова чувство сигурно изпитва начинаещият шахматист, седнал да играе срещу grosмайстор — какъв смисъл, ако дори успееш да вземеш две пешки... Е, по-смело! Време е да тръгна в открита атака.

— Митове-примамки — подчертах думата „примамки“ аз.

Изведнъж телевизионната звезда изчезна. К. В. се засмя и аз видях едно момиче, честна дума, едно обикновено момиче, е нека да не е съвсем обикновено, закачливо и дяволито (има такъв тип), но все пак момиче, моя връстница.

— Примамки? — попита К. В. — Отлично казано, много ми харесва! Но може да се каже и другояче: митове-гръмоотводи. В епохата на научнотехническата революция в обществото се образува огромен излишък на творческа енергия. Разсеяна творческа енергия, която се натрупва като електричество в атмосферата. Съвременният изследовател е зает с решаването на дребни, тесни проблеми, работи с детайли, дори с детайли на детайлите. От тук произтича тъгата по нещо голямо, неочаквано и романтично.

— И така, има излишна творческа енергия. Тя се разсейва безполезно или се притегля от случайни „гръмоотводи“, т.е. също така пропада. Логично е тази енергия да се използва, да се насочи към проблем, който има реално решение. Може би, Кира Владимировна, някои митове не са възникнали случайно? Може би някой ги е създал? Каква прекрасна примамка — седефеното кълбо на безсмъртието...

— Вие омъжена ли сте? — попита К. В.

— Не — отвърнах аз машинално, без да разбирам на къде клони.

— Няма да ви е леко. Излишната проникателност не винаги е полезна... Струва ли си да търсите произхода на митовете? Та те красят живота! Да речем например марсианските канали — каква прелестна измислица бяха! А сега този мит вече не съществува.

Стъписах се. Защо не ми възразява?! Излезе не така, както го мислех. Но вече не можех да се спра, да се пооправя.

— Не зная как е с марсианските канали — казах аз, като нахално се вглеждах в светлите ѝ очи, — но митът за седефените мълнии е ваша работа, Кира Владимировна. Ваша или на лабораторията ви.

2. КИРА ВЛАДИМИРОВНА САФРАЙ

Тази Лена Гурова ми хареса от пръв поглед. Беше адски уплашена, но се държеше храбро. Преди година тя имаше само съвсем смътни подозрения, нищо повече. Трябва да призная, за една година си беше изяснила много неща и сега водеше атаката съвсем обмислено. А после се обърка, защото без каквито и да е спорове си признах: да, седефените мълнии са наша измислица.

Представете си, че у вас възниква нелепо предположение — никаква Византия не е съществувала. И вие търпеливо събирате факти, отивате при историците, за да ги разобличите, а те без дори да се изчервят, ви казват: „Наистина, никаква Византия не е имало, няма какво да се крие! Цялата ѝ история е съчинена в нашия институт, а архитектурните и другите паметници са направени в работилницата по специална поръчка...“

Нашата лаборатория се занимава с голям брой странни проблеми, но операция „Мълния“ е може би една от най-странните. Впрочем, зависи от гледната точка — лично мен нищо в нея не ме учудва. Идеята възникна отдавна, успех стотици пъти да преровя всички варианти. Веднъж, като препрочитах „Алените платна“, си помислих, че в същност това е приказка за приказка: човекът е осъществил приказката и тя е оживяла, станала е сто пъти по-великолепна. Сигурно същият стремеж движи и мнозина от онези, които търсят летящи чинии, гмуркат се в езерото Лох Нес или извършват опити, за да докажат, че има телепатия... Започнах да събирам материали върху научните митове. Учудваше ме способността им да индуцират и поглъщат огромно количество интелектуална енергия. Изчислих колко ни струва увлечението по летящите чинии. Дори при най-занижени цифри се получи нещо смайващо. Превърнах човеко-часовете в човеко-живот — в най-минималния вариант излизаше нещо около две хиляди човеко-живота, безвъзвратно и без остатък погълнати от мита. Две хиляди живота!...

Лена Гурова каза: „Митове-примамки“. Сполучливо определение. Да сложим тези примамки там, където трябва — това беше съвсем просто до ума. Дълго обаче се колебах — помнех цената, с която ще бъде заплатена гонитбата на мита. Мит-примамка? И да, и не. Нужно е реално направление, което има перспектива и изисква приток на свежи сили. Нужен е комплексен проблем — за физици, химици, биолози, с една дума за всякакви специалисти. А външно — само външно! — нека това бъде тайнственият и романтичен мит-примамка...

3. ЛЕНА ГУРОВА

— Никакви седефени мълнии не е имало и няма — упорито повторих аз. — Вие сте ги измислили, Кира Владимировна.

— Дванадесет минути — каза К. В. — Защо веднага не изложихте вашето предположение?

Честна дума, разобличаването съвсем не ѝ подействува! И аз се обърках. Не. К. В. съвсем не беше закачливо момиче. Изведнъж почувствах, че се намирам в силовото поле на много умен и волев човек, че разговорът се движи по незначайни за мен силови линии, а съвсем не както го бях планирала.

— Значи аз съм права?

— Грин — каза К. В. — има един разказ, наречен „Сърцето на пустинята“. Помните ли го?... Трима безделници излъгват един доверчив момък — разказват му приказка за един чудесен град в сърцето на африканската гора. Момчето повярвало и тръгнало да го търси. След няколко години се върнало и шегобийците помислили, че часът за разплатата е настъпил. Но момчето дори не мислело да си откъщава. То разказало как при огромни трудности, рискувайки сто пъти живота си, се добрало до мястото и, разбира се, не намерило нито къщи, нито град. Разбрало, че са го измамили, но шегата — така казало то — била красива. Затова сам построил къщи, построил град, поканил хора, с една дума направил всичко, както в приказката. Разбирате ли?

Промърморих нещо за седефените мълнии — те не съществуват, митът си остава мит...

— Че това е чудесно! — отвърна ми К. В. — Добрият мит трябва да остане мит. Иначе ще загуби притегателната си сила. Седефени мълнии няма, надявам се, че няма и да има. Но в гонитбата на този призрак вече са направени реални открития по химия на тежките йони, които образуват веществото на обикновената кълбовидна мълния. Впрочем, някои съединения на тежките йони с неутрални молекули наистина притежават лечебни свойства... Двадесетина заявки вече са

подадени за нови начини на получаване на кълбовидни мълнии. И това е само началото. Експериментът продължава.

А пък аз се радвах на спечелените пешки — каква наивност!

— Значи за това не бива да се пише?

— Пишете колкото искате. Можете дума по дума да публикувате нашия разговор.

В първия миг ми се стори, че тя се шегува.

— Да напиша, че всичко е измислица? И че вие самата признавате...

— Разбира се!

Чувствувах се като някаква глупава ученичка.

— Но вашият експеримент...

— Тези митове са страшно издръжливи — търпеливо ми обясни К. В. — Нещо повече, от време на време са нужни разобличения, резки изказвания на скептиците и други подобни неща. Това само налива масло в огъня.

Като си спомних обстоятелствата, при които ми бе възложено да се заема със статията, започнах нещичко да съобразявам.

— И моята статия е предвидена в плана на експеримента, така ли?

Вече знаех отговора. Сега изобщо не се съмнявах, че всички легенди за К. В. Сафрай бяха най-чиста истина.

— Вие омъжена ли сте? — попитах я, като мобилизирах последните остатъци от нахалство.

Тя кимна.

— И не ви ли пречи такава... проницателност?

К. В. се усмихна.

— Сложен въпрос... Напишете статията, Елена Юриевна, напуснете редакцията и елате при нас. Всъщност ние ви приехме още преди една година. Смятайте, че това е бил пробен срок. Моят заместник твърдеше, че сте упорита и непременно ще разкриете тази история. Ще говорим още за това — интересуват ме всички подробности, как именно открихте всичко.

— На вас журналист ли ви е нужен? — попитах аз. Въпросът беше излишен. Бих дошла да работя при К. В. на всякаква работа.

— Нужен ни е физик-теоретик с богата фантазия. Това е пробен експеримент. И сме още в самото начало.

Статията написах. Разбира се, тя оказа точно онова въздействие, което беше предвидила К. В. Митът-примамка наистина е неуязвим!... Днес седефените мълнии са най-модното увлечение. Както някога митът за летящите чинии. Разликата е само в ползата. Но тук точно е същността на нещата.

---

[1] МГУ — Московски държавен университет (бел.пр.) ↑

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
11/1985 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.